

KLÍČOVÁ SLOVA

odlesňování, okyselování prostředí, vysoušení krajiny, eutrofizace, degradace půdy, biologická rozmanitost

FAKTA

- Zhruba dvě třetiny ČR v důsledku nesprávného hospodaření a klimatické změny vysychají. S tím je spojeno riziko nedostatku vody, dalšího úbytku a požárů lesa, pokles zemědělské produkce, horší dopady vedra na lidské zdraví aj.
- Na konci roku 2020 bylo na Zemi chráněno kolem 17 % souše a osmi procent všech oceánů a moří. Chráněná rozloha se neustále zvětšuje s cílem chránit do roku 2030 30 % souše a moří a do roku 2050 50 % souše a moří.
- V České republice zvláště chráněná území zabírají necelých 17 % rozlohy. Bezzásahová území zabírají v ČR méně než 0,5 % plochy.
- Kvůli kůrovcové kalamitě byly lesy v České republice v uplynulých letech zdrojem uhlíku. Paradoxně tak přispívaly k oteplování planety. Až v roce 2023 se situace otočila a lesy opět více uhlíku poutají.
- Ledovce v Alpách zmizí do konce 21. století, oceán v tu dobu stoupne o 80 cm (při oteplení o 2 °C).

DŮLEŽITÉ PRINCIPY

- **V půdě lesů mírného pásma** se ukládá zhruba pětikrát více uhlíků než nad zemí. Uhlík se tam dostává z tlejících zbytků dřevní hmoty a kořenových výměšků.
- Suchozemské ekosystémy poutají zhruba **čtyřikrát více uhlíku**, než kolik je ho v atmosféře.
- **Období**, ve kterých dříve probíhaly určité přírodní děje, se posouvají nebo zkracují.
- **Podnebné pásy** se posouvají směrem k pólům.
- Klimatická změna má **různé projevy na různých místech planety**. Nejde jen o globální oteplování, ale především o větší nestabilitu klimatu a počasí.

FAQ:

- Období, ve kterých dříve probíhaly určité přírodní děje, se posouvá nebo zkracuje. Např. kvůli časnějšímu příchodu jara vykvetou dříve ovocné stromy a následné mrazíky jim květy zničí. To má negativní dopad nejen na úrodu ovoce, ale i na včely a další opylovače, a také na zbytek ekosystému (třeba na ptáky, kteří se hmyzem živí aj.).
- Voda je krví krajiny. Co přesně toto přirovnání znamená?
- Co je to vlastně divočina a proč ji potřebujeme?
- Globální oteplování o 2 °C nepřežije naprostá většina korálů. Na korálech závisí ekologická rovnováha prakticky všech oceánů na Zemi. Jak se s tím vyrovná velká část lidstva, pro kterou oceán představuje živobytí a potravu?
- Jak můžu pomoci přírodě ve svém okolí? Jak můžu pomoci vzdáleným končinám?

ODKAZY

PODCAST

TIP

JAK BUDE VYPADAT PŘÍRODA KOLEM NÁS?

„Pokud přizpůsobení změně klimatu nezvládne příroda, nezvládnou ho ani lidé.“

Hodně problémů je způsobeno tím, jak zacházíme s krajinou.

Nestabilní klima znamená suchu i povodně, intenzivnější bouře a vzestup hladiny moří. V subtropických oblastech dochází k poklesu srážek a rychlému vyčerpání vodních zdrojů, stejně jako ve Středomoří, jižní Africe a na jihu Asie. Obláčnost a srážky se přesouvají směrem k pólům, stejně jako živočichové, rostliny, patogeny, lidé nebo hurikány. Tají mořský led, pevninské ledovce i permafrost – dříve celoročně zmrzlá půda, která v sobě ukrývá obrovské množství CO₂ a metanu. **Nedostatečný přísun vody z ubývajících horských ledovců má dopady na přírodu i lidské osídlení rozsáhlých oblastí. Čím větší oteplení dopustíme, tím větší budou dopady na přírodu i člověka.**

Oceány pohlcují obrovské množství CO₂, což však vede k jejich okyselování a snižuje schopnost živočichů dělat si vápenaté schránky. Vymírají tak měkkýši a koráli, což jsou hlavní složky mnohých mořských ekosystémů a rovněž zdroje pro rybolov. Na pevnině trpí okyselením hlavně lesy a mění se i chemismus půdy. Z půdy je uvolňován toxický hliník, který hubí ryby, obojživelníky i hmyz. Lesy se hůř brání škůdcům a chorobám.

Lesy ochlazují planetu tím, že odpařují vodu z listů a zachytávají uhlík z atmosféry. Ačkoli se snahy o ochranu lesů stupňují, stále jsou lesy nahrazovány plantážemi (to jsou i naše smrkové monokultury) či pastvinami. Situace vede k vymírání tisíců druhů organismů, ale i zranitelnosti plantáží vůči chorobám a škůdcům. **Se zvyšujícím se suchem přibývá i devastujících lesních požárů. Půda bez dostatečného pokryvu rychle degraduje kvůli dopadajícímu slunečnímu záření, přichází o živiny a krajina vysychá (dezertifikuje).**

V České republice musíme počítat s intenzivním suchem a vedrem, přivalovými dešti a prudkými vichry. V zimě se setkáme s občasným přívalem sněhu, ale i suchými mrazy. Chladnomilné druhy naší přírody se přesouvají na sever či do vyšších nadmořských výšek. Nahrazují je nové teplomilné druhy, z nichž některé jsou sice neškodné, ale jiné ohrožují původní přírodu či zemědělství, nebo přenášejí nové nemoci, např. malárii. Kvůli oteplení se v létě přehřívají rybníky (které v teple neudrží k přemnožení hraboše na polích nebo kůrovce v lesích). Zemědělci a lesníci se budou muset přizpůsobit novému klimatu, například pěstovat nové druhy rostlin, více chránit půdu proti suchu a erozi nebo zavádět účinnější systémy zavlažování.

Musíme nechat na Zemi více prostoru pro divokou přírodu a podpořit její regeneraci..

SHRNUTÍ

Na pevnině dochází k masivnímu odlesňování, změně chemismu půdy a vysychání pozemků. Oceány se okyselují. Výsledkem je masivní vymírání druhů a zhoršující se schopnost přírody vyrovnat se se změnou klimatu. Ale je možná i rychlá regenerace, pokud zastavíme emise CO₂ a tyto ekosystémy přestaneme drancovat. Nejde jen o to chránit přírodu tradičním způsobem, ale také umožnit její přirozenou obnovu a rozšiřovat plochy bez vlivu lidské činnosti. V různých místech planety se projevuje změna klimatu liší, avšak odlišná je také zranitelnost těchto míst.

ZORIENTUJ SE

Které z uvedených problémů se týkají i české přírody? Zkus je seřadit podle závažnosti.

Některé planetární meze jsme překročili, jiné brzy překročíme, pak dojde k tzv. bodu zlomu. Co si představujete pod tímto pojmem?

Co by v Evropě způsobilo zastavení Golského proudu?

V čem se liší chráněné a bezzásahové území na území ČR?

COOL PŘÍKLADY

Gabon je sice vývozcem tropického dřeva, zároveň zde ale platí zákon, podle kterého se nesmí pokácet víc než jeden strom na hektar.

Nový prales vrací pestrost Ještědu

Spolek Čmelák od roku 2004 vykupuje smrkové monokultury na svazích Ještědu a proměňuje je v budoucí prales. Na ploše více než 36 ha vysadil desítky tisíc sazenic jedlí, buků a javorů. Dobrovolníci tak navracejí druhovou pestrost a ukazují, jak lze z „plantáže“ znovu udělat odolný, živý les.

Ptačí parky buduje Česká společnost ornitologická s cílem obnovy přírodních stanovišť a podpory ohrožených druhů ptáků a dalších složek přírodního prostředí. Většina ptačích parků rovněž významně přispívá k zadržování vody v krajině, a tím i ke zmírňování důsledků klimatické změny. V parcích se využívá pastva velkých kopytníků, vyřezávání náletů, seč travnatých porostů, strhávání drnu, budování tůní apod. Kromě obnovy území je klíčové i zpřístupnění přírodních hodnot lidem.

ÚKOLY

- V posledních letech vidíme časnější nástup jara. Jaké to má dopady na přírodu a zemědělství?
- Světové oceány pohlcují CO₂ ze vzduchu, čímž se voda zároveň okyseluje. Jaké dopady na život v oceánech má kyselější voda?
- Jak se mění naše lesy v důsledku klimatické změny? A jak další ekosystémy v krajině?

VÍCE PŘÍRODY NÁM POMŮŽE ZVLÁDNOUT ZMĚNU KLIMATU

VYMÍRÁNÍ DRUHŮ

OKYSELOVÁNÍ OCEÁNU

MIGRACE DRUHŮ

TÁNÍ LEDOVCŮ

ODLESŇOVÁNÍ

ZAPLAVOVÁNÍ OSTROVŮ A POBŘEŽÍ

NOVÉ CHOROBY

VYSYCHÁNÍ KRAJINY

ZASTAVENÍ GOLFSKÉHO PROUDU

EXTRÉMY POČASÍ

PLANETÁRNÍ MEZE

Biochemické toky

Integrita biosféry

Změna klimatu

Změny půdního systému

Změny sladkovodních zdrojů

Okyselování oceánů

Zatížení atmosféry aerosoly

Úbytek stratosferického ozonu

Hranice planetárních mezí

PŘÍRODĚ JSME NECHALI MÁLO MÍSTA

*chráněná území *bezzásahová území

